

DE SKOR

VOGELWERK GROEP TEXEL

Jaargang 27, nummer 4, 2008

De Skor is een uitgave van de Vogelwerkgroep Texel
De Skor verschijnt 5 maal per jaar

Voorzitter

Bernard Spaans, Oesterstraat 27, 1794 AR Oosterend, 0222-318688

Algemeen secretaris

Vincent Stork, Stengweg 14, 1795 LG, De Cocksdorp, 0222-315140

Penningmeester

Rina Rood, De Dageraad 61, 1797 SK Den Hoorn, 0222-319429

Natuurhistorisch secretaris

Adriaan Dijkse, Rommelpot 7, 1797 RN Den Hoorn, 0222-319231

Excursies en lezingen

Klaas de Jong, Kikkertstraat 12, 1795 AD De Cocksdorp, 06-21809865

Vogelbeschermingszaken

Giel Witte, Noordwester 39, 1791 HE Den Burg, 0222-313895

Algemeen Bestuurslid

Jan Driehuis, Nieuwlanderweg 72, 1793 EV De Waal, 0222-317927

Waarnemingen

Arend Wassink, Postweg 64, 1795 JR De Cocksdorp, 0222-311699

arendwassink@texel.com

Redactie

Andri Binsbergen, a.binsbergen@texel.com, Lieuwe Dijkse,

lieuwe.dijkse@elzenhout.nl, Klaas de Jong, nhdejong@gmail.com

Ons adres is:

Vogelwerkgroep Texel
Stengweg 14, 1795 LG
De Cocksdorp
stork.eelman@12move.nl

Onze website is:

www.vogelwerkgroeptexel.nl

Contributie en lidmaatschap

Girorekening 8417822, t.n.v. Vogelwerkgroep Texel te Den Burg

Lidmaatschap € 13,50,- per jaar

Gezinslidmaatschap € 15,- per jaar

Aanmelden bij Vincent Stork, stork.eelman@12move.nl, 0222-315140

Tekening voorkant: Frits-Jan Maas

Van de redactie

Het is maandag 6 oktober als ik dit schrijf. In Oosterend vliegen nog steeds tientallen Huiszwaluwen rond de kerktoren. Enkele hebben zelfs nog jongen in het nest. Als dat maar goed gaat, denk je dan. Het gebeurt vaker dat zwaluwen lang in onze omgeving blijven hangen en dat ze in de problemen komen als er plotseling een weersomslag komt. Ik herinner me nog reddingsacties in, ik meen, de jaren zeventig in Zwitserland, waar grote aantallen Huiszwaluwen waren gestrand in ijzig koude, ingesneeuwde Alpenpassen.

Met de stand van de Huiszwaluw op Texel gaat het overigens goed; nooit waren er in recente tijden zulke grote aantallen broedparen. Dat is wel anders met bijvoorbeeld Wulp, Grutto, Velduil en Blauwe Kiekendief, die steeds minder in ons land broeden. Daaraan zal het in Frankrijk, voorlopig voor vijf jaar, ingestelde moratorium op de jacht op Wulpen en Grutto's wat deze twee soorten betreft weinig kunnen veranderen. De jacht is niet de grootste bedreiging maar het getuigd natuurlijk wel van fatsoen niet op bedreigde soorten te jagen.

Tot slot: het ziet er naar uit dat Casper Kraan niet terug komt in de redactie. Zijn vervangster Viola Kimmel, die het vorige nummer heeft "gedaan", is recent verhuisd naar de overkant. Lieuwe Dijkse is door familie omstandigheden in elk geval enige tijd niet beschikbaar. Dat betekent dat ondergetekende als enig redactielid overbleef. Gelukkig heeft Klaas de Jong zich (vandaag!) bereid verklaard in de redactie zitting te nemen. Er is echter behoefte aan meer vers bloed. Wie o wie?

Andri

Van het bestuur

Zaterdag 4 oktober was het World Bird Watch, een mooie aanleiding om een dag lang vogels te tellen vanaf en rond het uitkijkpunt bij de Horsmeertjes. Het blijft verbazen hoeveel verschillende soorten er dan vanaf zo'n punt gezien worden en het illustreert maar weer eens de enorme vogelrijkdom van ons eiland. De bijdrage van onze VWG heeft er in ieder geval voor gezorgd de kanoet en de bonte strandloper met stip te doen stijgen op de Nederlandse totaallijst.

Bernard probeert het aantal Kanoeten en Bonte Strandlopers te schatten

Na de voor het bestuur drukke periode voor de zomervakantie, o.a. door de ganzenvangerij gaan we er na de wat rustiger vakantieperiode nu weer volop tegenaan. Zo zullen we er alles aan doen om de enigszins verstoorde verhoudingen met SBB en NM weer te herstellen. Het geplande overleg met deze organisaties heeft helaas nog niet plaatsgevonden, maar we gaan er van uit dat dit op korte termijn wel gaat gebeuren.

Naar aanleiding van onze activiteiten rond de ganzenvangerij en ook onze zienswijze over het aan te leggen wandelpad op Texel vingen we geluiden op in de sfeer van "wordt de VWG niet te veel een actiegroep?". Wel, dat ligt absoluut niet in de bedoeling van het huidige bestuur. We vinden dat de VWG in de **allereerste** plaats een vereniging moet zijn om met elkaar plezier te beleven aan het kijken naar en het bestuderen van de in het wild levende vogels. Daarnaast echter staat in onze statuten ook duidelijk dat we deze vogels en hun leefgebieden willen beschermen. Aan dat laatste hebben we rond de ganzenvangerij en de plannen voor het wandelpad invulling willen geven. In beide gevallen waren we als bestuur ervan overtuigd dat de VWG hier niet zwijgend aan de kant mag blijven staan. Dat dat ons niet door iedereen in dank wordt afgenomen, is jammer maar waarschijnlijk onvermijdelijk in situaties waar meerdere belangen spelen. Wij zullen blijven opkomen voor de vogels en hun leefgebieden en dat is in ons dichtbevolkte land met de steeds intensiever wordende landbouw helaas meer dan nodig!

Namens het bestuur, Bernard Spaans

Agenda

11 tot 29 oktober

Expositie in Tusse de Banke aan de Groeneplaats in Den Burg van keramiek, illustraties en vogelschilderijen van Irene, Monica en Frits-Jan Maas. Dagelijks van 10 tot 17, zondag van 12 tot 17 uur.

Vrijdag 17 – maandag 20 oktober

Weekend Dutch Birding Association, met lezingen, enz. Meer info op www.dutchbirding.nl

Vrijdag 17 en zaterdag 18 oktober

7.00 – 15.00 uur. Pelagische tocht vanuit Den Helder. Kosten 35 euro. In plaats van sportvissers gaan vogelaars aan boord en wordt visafval overboord gegooid om zeevogels te lokken. Meer info op www.pterodroma.com

Donderdag 13 november

De jaarlijkse Bonte Avond met diverse presentaties, een quiz en een heleboel gezelligheid. Vanaf 19.30 uur is de Walkerszaal in de StayOkay open met koffie en thee. Het programma begint om 20.00 uur. Heb je ook iets in te brengen, neem contact op met Klaas.

Zaterdag 15 november

Integrale wadvogeltelling. De reguliere tellers krijgen bericht van Cor Smit. Leden die eens mee willen tellen, kunnen zich melden bij Vincent, 315140.

Zondag 16 november

Excursie door de Kreeftepolder, onder leiding van Giel. Verzamelen om 9.30 uur op het parkeerterrein bij het pad naar de Horsmeertjes. Gratis, ook voor niet-leden.

Vrijdag 21 november

Lezing van Bruno Ens over het "Jaar van de Scholekster" om 20 uur in de StayOkay. Vanaf 19.30 is de koffie klaar. Als "generale" voor zijn presentatie op de SOVON-dag het weekend erna vertelt Bruno ons de eerste resultaten van deze bijzondere "Soort van het Jaar".

Zaterdag 29 november

Landelijke dag georganiseerd door SOVON, Vogelbescherming Nederland en Nederlandse Ornithologische Unie (NOU) in Nijmegen. Thema is Flyways, met aandacht voor vogeltrek en zenders. Wil je meer weten, kijk op de site www.sovon.nl.

Zaterdag 27 december

Eindejaarsexkursie onder leiding van Vincent. Verzamelen om 10.00 uur op het parkeerterrein bij paal 28. Toegang gratis, ook voor niet-leden. Opgave bij Klaas.

Zondag 4 januari 2009

Jaarlijkse ganzenexcursie naar Friesland onder leiding van Bernard. Verzamelen op de boot van 7.00 uur. Benzinekosten worden verdeeld over de chauffeur en de meerijders. Ook niet-leden zijn welkom. Opgeven bij Klaas en daarbij aangeven of je zelf wilt rijden of wilt meerijden.

Klaas de Jong, nhdejong@gmail.com (bij voorkeur) of 06-21809865.

OPROEP Wie via e-mail op de hoogte wil worden gehouden van activiteiten van de VWG wordt verzocht zijn of haar mailadres door te geven aan Klaas. **LET OP: niet alle excursies komen in de Skor. Via e-mail is dus MEER te beleven.**

Verslag Ledenbijeenkomst Ganzen op 8 juli 2008 in StayOkay

Het afgelopen voorjaar werd het bestuur geconfronteerd met het plan van de ILG-commissie op Texel om hier ganzen te laten vangen en vergassen. Hierover verscheen in de vorige Skor al een stukje. Om met de leden van gedachten te wisselen en uit te leggen wat we als bestuur hebben gedaan met de kwestie belegden we op 8 juli een bijeenkomst voor leden, waarbij we nadrukkelijk aangaven dat ieder standpunt welkom was en gehoord zou worden. Behalve de bestuursleden waren 20 leden aanwezig. 10 leden gaven aan niet te kunnen of te willen komen.

De eerste vraag die gesteld werd was gelijk een belangrijke, namelijk wat er in de statuten van de VWG staat en hoe dit zich verhoudt tot het beheersen van populaties vogels. Letterlijk staat er "het leveren van een bijdrage aan behoud, herstel en bescherming van vogels en vogelpopulaties en hun leefgebieden op Texel en in voorkomende gevallen ook daarbuiten."

Daaruit leidt het bestuur in ieder geval af dat het beheersbaar houden van het "ganzenprobleem" niet zou moeten gebeuren door het grootschalig doden van deze vogels in natuurgebieden. Ook vrezen wij voor precedentwerking, want er zijn zeker meer soorten te die een bepaalde mate van overlast veroorzaken.

Een chronologisch overzicht is in de vorige Skor al gegeven, maar inmiddels is bekend geworden dat er 4461 ganzen zijn gevangen, waarvan circa 30% adulten. Tellingen na de vangacties geven in ieder geval aan dat er alweer snel meer dan 4000 ganzen op het eiland waren en het lijkt erop dat er zodra de rui over is alweer aanvoer van elders plaatsvindt. We gaan in gesprek met betrokkenen over hoe zij het geheel hebben ervaren, maar in de krant viel al te lezen dat men zint op een meerjarige prik- en vangonthefing, iets wat wij zouden betreuren. Zeker als er aan de onderbouwing van de plannen niets verandert. We verwachten in de aanpak ook meer maatwerk om lokaal schade te voorkomen, in plaats van (zonder succes) een hele populatie te lijf te gaan. Ook het aanwijzen van ganzenopvanggebieden zou een deel van de oplossing kunnen zijn, maar dat is destijds op Texel niet gebeurd.

De 200 paar die men nu als uitgangspunt neemt en wat het maximaal aanwezige aantal ganzen zou moeten zijn, komt uit het faunabeheersplan, waarvan in januari 2009 een nieuwe versie opgesteld wordt.

Wij zouden vooral willen zien dat er eerst goed onderzoek komt naar de Texelse broedpopulatie en dat men pas daarna met een breed

gedragen, goed uitgedacht plan komt. We ontkennen niet dat er schade optreedt en stellen ook niet dat er nooit iets zou mogen gebeuren, maar de actie dit jaar heeft nagenoeg geen effect gehad zoals het nu lijkt. Dat is dan toch zonde van alle commotie en niet in te laatste plaats van de gesneuvelde ganzen. Hoe de populatie zich zal ontwikkelen is natuurlijk koffiedik kijken, maar eeuwige, ongebreidelde groei is vanuit biologisch oogpunt niet mogelijk. Het effect van de ganzen op de landbouw kan met slimme oplossingen worden teruggebracht en in het beheer van natuurgebieden is ook wel winst te halen. De populatie op Texel (en in de rest van NW-Europa) is inmiddels zo groot dat alleen draconische, langdurige en kostbare maatregelen enig kans op succes hebben.

We delen uiteraard de zorgen die bestaan over de achteruitgang van weidevogelsoorten, maar wijzen er op dat er nog geen onderzoek is afgerond naar de relatie tussen de aanwezigheid van ganzen in het broedseizoen en de achteruitgang van weidevogels. Een onderzoek in de Bantpolder in Friesland loopt nog en laat een neutrale of zelf licht positieve relatie zien (SOVON). Wel kan het zijn dat de inspanningsverplichtingen die boeren hebben om schade te kunnen verhalen bij het Faunafonds (denk aan linten, vlaggen, vogelverschrikkers en knalapparaten) leiden tot verstoring en dus ook de weidevogelstand negatief beïnvloeden. Hier moet ook eerst helderheid over worden verschaft door middel van onderzoek. Het is in ieder geval zo dat er voor de weidevogels veel grotere gevaren zijn dan de aanwezigheid van Grauwe Ganzen in de broedgebieden. Verder heeft de VWG in het kader van de vangacties op 3 augustus een extra gantentelling georganiseerd om zicht te krijgen op de aanwezige aantallen. Er werden 3904 Grauwe Ganzen en 161 Soepganzen geteld.

Verder blijft het bestuur benadrukken dat we vooral kritische vragen hebben gesteld, waarop vooralsnog geen antwoorden zijn ontvangen. We zijn kritisch naar de onderbouwing van het plan en het effect. We hebben zelf de media niet opgezocht, maar desgevraagd een reactie gegeven op de voorgenomen vangacties. In de media meningsverschillen uitvechten is wat ons betreft niet constructief en we hopen snel met betrokken instanties om de tafel te kunnen zitten om te zaken te bespreken.

Namens het bestuur, Vincent Stork

KORVERSKOOI NR. 61 CES 2008, het 15^e CES-jaar

Op 3 augustus j.l. werd voor het 15^e jaar het CES-onderzoek (Constant Effort Site) in de Korverskooi succesvol afgesloten. Het is ons dus nog steeds gelukt om jaarlijks de 12 verplichte vangdagen in de periode tussen 13 april en 13 augustus uit te voeren. Dat mag heus wel een prestatie worden genoemd voor een zo kleine groep als de onze (slechts 4 personen met een ringvergunning, waarvan er 2 hun andere doordeweekse werkzaamheden hebben). Het is niet zo moeilijk om vroeg vantevoren een sluitend ringrooster samen te stellen, maar om dat daadwerkelijk ook zo uit te voeren is lastiger vanwege vakanties, slechtweerperiodes of onverwachte andere verplichtingen. Er is dus ieder jaar wel wat waardoor er plotselinge wijzigingen in het rooster komen die opgelost moeten worden.

Ondanks dat er op enkele dagen heel weinig werd gevangen werd op vrijwel alle dagen de verplichte 6,5 uur vangtijd volbracht, zodat het totaal aantal vanguren dit jaar 78,8 uur was. Het gebruikte **aantal meters** vangnet (153 meter), week niet af van wat ieder jaar gebruikt wordt. Het zogenaamde "hijnsnet" kon dit jaar niet meer worden geplaatst, waardoor het **aantal vierkante meters** wel iets minder was dan in de afgelopen jaren. De netten stonden weer verdeeld over een 10-tal plaatsen in het Korverskooigebied, die al vanaf het begin in 1994 exact dezelfde zijn. Aan het einde van de vangdag halen we, in tegenstelling tot het najaarsringen, alle netten weg en ze worden pas weer geplaatst vlak voor de volgende vangdag. Lokmiddelen zoals geluid, voer e.d. worden niet gebruikt.

De belangrijkste gegevens van de gevangen vogels worden genoteerd. Ook wordt van iedere vogel bijgehouden op welke plaats in het gebied (lees: in welk net) hij werd gevangen. Al deze gegevens worden opgestuurd naar het Vogeltrekstation waar men tezamen met de gegevens van andere ringplekken onderzoek doet naar overleving, verspreiding, jongenproductie en dergelijke in het betreffende jaar, maar ook voor de lange termijn.

Resultaten CES 2008

Dit jaar geringde vogels

In 2008 werden totaal 248 vogels van een ring voorzien. Net zoals op veel andere CES-plekken in Nederland hadden wij ook te kampen met veel lagere aantallen nieuwe vogels. Bij ons ca. 20% minder dan de hele goede jaren, maar toch nog altijd beter dan de slechtste jaren. Het aantal soorten dat werd gevangen bedroeg 28, wat ten opzichte van andere jaren wel weer hoog is. Hierbij zaten naast de gewone soorten de voor CES wat minder algemene zoals Zomertortel, Boerenzwaluw, Nachtegaal, Bosrietzanger, Boomkruiper, Ringmus en Groenling met ieder één vangst en Grote Bonte Specht, Kleine Karekiet en Kneu, waarvan er 2 werden gevangen. Van een zestiental algemenere soorten volgt hieronder een overzicht. Let wel, het is een overzicht van de nieuw geringde vogels, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen de vogels van vóór 2008 (na 1kj) en die welke in 2008 zijn uitgevlogen (1kj).

Het geringe aantal 1kj (eerstejaars) vogels ten opzichte van het aantal na1kj vogels is met uitzondering van Winterkoning, Roodborst en Merel veel lager dan in andere jaren. Vooral Heggenmus, Koolmees, Pimpelmees, Zanglijster, Tuinfluiter, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger en Zwartkop vielen qua aantal jongen erg tegen. Bovendien vingen we dit jaar niet één jonge Staartmees terwijl dat er vorig jaar nog zo'n tiental waren. Dit verklaart, naast minder broedgevallen van een enkele soort, in belangrijke mate het lagere aantal vogels.

Geringd	na1kj	1kj		na1kj	1kj
Winterkoning	6	25	Pimpelmees	1	4
Fitis	23	8	Zanglijster	5	4
Roodborst	8	22	Gr. Vliegenv.	4	2
Merel	9	17	Tuinfluiter	3	0
Tjiftjaf	23	7	Braamsluiper	6	3
Koolmees	1	3	Putter	1	0
Zwartkop	15	8	Grasmus	4	4
Heggenmus	1	6	Vink	1	0

Overzicht in 2008 geringde oudere en jonge vogels

Dit jaar teruggevangen vogels

Het aantal teruggemelde vogels (vogels die al een ring om hadden) was met 217 stuks wel een topjaar, het één na beste jaar. Het aantal teruggevangen vogels gaat niet om 217 verschillende vogels. Iedere gevangen vogel die al geringd is, wordt namelijk als terugmelding geteld. Het gaat dus om: **a)** de in het betreffende ces-jaar al eerder geringde vogels; **b)** de vogels die in voorgaande jaren werden geringd; **c)** maar ook die vogels die al enkele keren eerder in hetzelfde jaar werden gevangen. Dat houdt bijvoorbeeld voor het jaar 2008 in, dat die 217 terugmeldingen 85 individuele vogels betreffen. In feite zijn dat dus de vogels die trouw zijn aan het gebied en/of, tussen twee ces-jaren in, overleefd hebben of daarvoor uit het ei zijn gekomen. Hieronder geef ik weer hoe die aantallen zich de laatste 10 zich hebben gewijzigd. In de tweede kolom staat het aantal nieuw geringde vogels. In de derde kolom het aantal terugmeldingen. In de vierde kolom wordt aangegeven hoeveel individuen het aantal terugmeldingen betref. De laatste kolom is de optelling van kolom 2 en kolom 4 en geeft het aantal verschillende vogels dat in dat ces-jaar werd gevangen.

Jaar	Nieuw geringd	Terugm.	Terugm. individ.	Totaal individuen
1999	199	(144)	56	255
2000	252	(130)	49	301
2001	200	(135)	55	255
2002	227	(160)	50	277
2003	284	(157)	54	338
2004	279	(209)	75	354
2005	290	(187)	61	351
2006	310	(214)	61	371
2007	309	(240)	101	410
2008	248	(217)	85	333

Aantallen nieuw geringd vogels en terugmeldingen, 1999 t/m 2008

Wat dus opvalt is toch weer het hoge aantal teruggemelde individuele vogels. Dat betekent dat van veel soorten de overleving in het afgelopen jaar goed geweest is. In onderstaande tabel wordt aangegeven welke soorten en in welke mate dit betreft. Dat de soorten die doorgaans niet wegtrekken

goed overleefd hebben is dankzij de zachte winters wel begrijpelijk, maar een aantal soorten dat naar verre oorden trekt deed het dit jaar t.o.v. andere jaren relatief bijzonder goed. Dat zijn vooral de Braamsluiper, Fitis, Tuinfluiter en Zwartkop.

Soort	Aantal	Soort	Aantal
Braamsluiper	3	Roodborst	4
Fitis	5	Vink	1
Gr. Vliegenvanger	2	Staatmees	4
Gr. B. Specht	1	Tjiftjaf	3
Heggenmus	4	Tuinfluiter	5
Koolmees	7	Winterkoning	12
Pimpelmees	2	Zanglijster	5
Merel	22	Zwartkop	5

Aantal (85 st.) uit voorgaande jaren teruggevangen vogels in 2008

Broedsucces in 2008

In de periode dat van een aantal soorten de jongen uitkwamen was het weer matig tot slecht. Misschien is dat wel de oorzaak van het lagere percentage broedsucces van sommige soorten. Let wel, hierboven onder het kopje "Resultaten CES 2008" noem ik een aantal soorten waarvan het **aantal** 1 kj vogels tegenviel. Dat hoeft niet per se te betekenen dat die soorten ook qua **percentage broedsucces** mee- of tegenvielen.

Hieronder volgt een overzicht van enkele algemene soorten die ieder jaar sinds het begin van CES in het gebied hebben gebroed. De percentages geven aan hoeveel jongen er zijn geboren t.o.v. het aantal aanwezige oudere vogels, dus hoe hoger het percentage hoe beter het broedsucces. Ik vergelijk de percentages van 2008 met de gemiddelden van 1995 t.m. 2007. Dit jaar was er, zoals hierboven bij de aantallen weergegeven, een slecht broedsucces van Tuinfluiter, Fitis, Tjiftjaf, Grauwe Vliegenvanger en Koolmees.

Goed broedsucces hadden Zwartkop en Grasmus, terwijl de andere soorten min of meer op hetzelfde niveau bleven.

Soort	95-07	2008	Soort	95-07	2008
Braamsluiper	23,4%	25,0%	Pimpelmees	55,0%	57,1%
Tuinfluit	9,4%	0,0%	Koolmees	50,2%	27,3%
Zwartkop	17,7%	28,6%	Zanglijster	21,7%	28,6%
Grasmus	27,1%	50,0%	Merel	38,4%	35,4%
Fitis	28,0%	22,2%	Winterkoning	58,3%	58,1%
Tjiftjaf	31,2%	21,2%	Heggenmus	44,3%	54,5%
Gr. Vliegenv.	31,0%	25,0%	Roodborst	55,8%	64,7%

Broedresultaten in 2008 versus het gemiddelde uit voorgaande jaren 1995-2007

Een van de gevangen staartmezen.

Foto: Mart Zijm.

Wadvogel- en ganzentellingen op Texel, 1980-2007: de Grauwe Gans

De Grauwe Gans is een grote grijze gans waarvan de ondersoort *Anser anser anser* (herkenbaar aan een oranje snavel) broedt op IJsland en in noordwest Europa, Scandinavië en centraal Europa. *Anser anser rubrirostris* (met een roze snavel en lichtere veerranden op de rug) broedt in Turkije en centraal Azië. Grauwe Ganzen zijn opvallende vogels die in het voorjaar, de zomer en het vroege najaar met geen enkele andere soort kunnen worden verward. In de late herfst en winter is verwarring mogelijk met de wat kleinere en anders getekende Kolgans en Rietgans.

Binnen de ondersoort *anser* worden 4 populaties onderscheiden: één ervan broedt op IJsland en overwintert in het noorden van het Verenigd Koninkrijk en in Ierland. De in Schotland broedende populatie overwintert daar ook, de in centraal Europa broedende Grauwe Ganzen overwinteren vooral in noord Afrika. De in noordwest Europa broedende vogels overwinteren in een groot gebied dat zich uitstrekt van Denemarken en Engeland tot in zuid-Spanje (Delany & Scott 2006).

N.B. Deze bijdrage gaat alleen over de Grauwe Gans. Op Texel komt ook de zogenaamde Soepgans *Anser anser unox* voor. Dit zijn Grauwe Ganzen met een klein of groot aantal witte veren die duiden op een kruising met witte gedomesticeerde ganzen. Deze vogels worden tijdens de tellingen (voor zover ze als zodanig zijn te onderscheiden) als Soepgans genoteerd en zijn niet meegenomen in de analyse.

In deze bijdrage zijn, behalve de wadvogeltellingen, ook de resultaten van de ganzentellingen verwerkt. Deze vinden plaats sinds het telseizoen 1985/86 en worden georganiseerd in de maanden september t/m april, op Texel overigens alleen in die maanden waarin er geen wadvogeltelling staat gepland. Deze tellingen zijn in het verleden gecoördineerd door Adriaan Dijkse en Martin de Jong. Sinds 2006 is de coördinatie in handen van Laurens van Kooten.

Voorkomen

De Grauwe Gans kan tegenwoordig gedurende het gehele jaar op Texel worden aangetroffen, zowel in waterrijke gebieden zoals Waal en Burg, Dijkmanshuizen, de Bol, Hogezaandskil en de Roggesloot, maar plaatselijk ook in graslandgebieden. Tellingen uit de jaren '80 laten zien dat er toen eigenlijk alleen aantallen van enige betekenis aanwezig waren in Waal en Burg en Dijkmanshuizen. Hierbij ging het begin jaren '80 om enkele tientallen exemplaren, in het begin van de jaren '90 om hooguit enkele honderden vogels.

De Grauwe Gans broedt sinds 1974 weer op Texel (Dijkmanshuizen), in eerste instantie als gevolg van een herintroductie. In de jaren daaropvolgend begon de soort zich over Texel te verspreiden en sinds 1982 broedden ze ook weer in de duinen (Dijksen 1996). Grauwe Ganzen broeden op Texel vooral langs de randen van duinmeren, in natte duinvalleien en in rietkragen langs kleine en grotere wateren, soms in kleine kolonies. Terugmeldingen van geringde vogels laten zien dat in Nederland broedvogels uit Noorwegen (Bakken 2003), Zweden, Denemarken (Kampp & Preuss 2005) en Duitsland doortrekken en overwinteren. Waarnemingen van ganzen met halsbanden op Texel duiden erop dat hier in de herfst en winter vooral broedvogels uit Noorwegen en Zweden aanwezig zijn (Dijksen 1996, Stork 2008). Een deel van de Nederlandse broedvogels overwintert in eigen land, een deel trekt weg naar overwinteringsgebieden in west Frankrijk en Spanje (Bijlsma *et al.* 2001).

Voedsel

Grauwe Ganzen zijn op en top vegetariër. In cultuurgebieden eten ze vooral gras en oogstresten maar soms ook andere cultuurgewassen. In natuurgebieden worden vooral wortelstokken van riet, zeeaster en lisdodde en knollen van zeebies gegeten, gecombineerd met bladeren en jonge spruiten van riet en andere planten (Voslamber *et al.* 2004). In veel gevallen wordt lopend gegraasd, in watergebied wordt soms grondelend voedsel bemachtigd.

Populatiegrootte

Het aantal broedparen van de Grauwe Gans op Texel in 2007 wordt geschat op 840 paren in de duinen en 495 paren daarbuiten. Samen is dit 1344 paren, waarvan naar schatting de helft niet heeft gebroed. Waarschijnlijk zijn tijdens deze inventarisatie paren over het hoofd gezien (zie Stork 2008). De grootte van de Nederlandse broedvogelpopulatie werd in 2003 geschat op ruim 28.000 paren (van Dijk *et al.* 2005). De Grauwe Gans is één van de snelst in aantal toenemende soorten in Nederland (van Roomen *et al.* 2006). Daarom mag worden aangenomen dat de aantallen sinds 2003 aanzienlijk zijn toegenomen. Eén en ander betekent dat op Texel hooguit enkele procenten van de Nederlandse populatie broedt.

Van de vier in de inleiding genoemde populaties van de Grauwe Gans, ondersoort *anser*, komt alleen de in noordwest Europa broedende populatie in grotere aantallen in Nederland voor. Deze heeft een grootte van 500.000 vogels (Delany & Scott 2006, op basis van een schatting uit de winter van 2003-2004). Tijdens de watervogeltellingen in Nederland werden in november 2004 328.000 Grauwe Ganzen geteld (van Roomen *et al.* 2006), het grootste aantal dat tot dusver in ons land werd geteld. Het maximaal op Texel vastgestelde aantal Grauwe Ganzen (10.764 vogels op 10 november 2007) vertegenwoordigt dus hooguit enkele procenten van het in Nederland aanwezige aantal.

Fenologie

Het doortrekpatroon van de Grauwe Gans op Texel is weergegeven in Figuur 1. Hieruit is af te lezen dat de soort in de jaren '80 gedurende het hele jaar in kleine aantallen aanwezig was terwijl in de jaren '90 vooral een groei optrad van de aantallen in de herfst en in de winter. Na 2000 zien we een sterke toename van de aantallen waarbij opvalt dat er na de broedtijd een geleidelijke toename van de aantallen plaatsvindt die piekt in oktober-november. Daarna vindt een geleidelijke daling van de

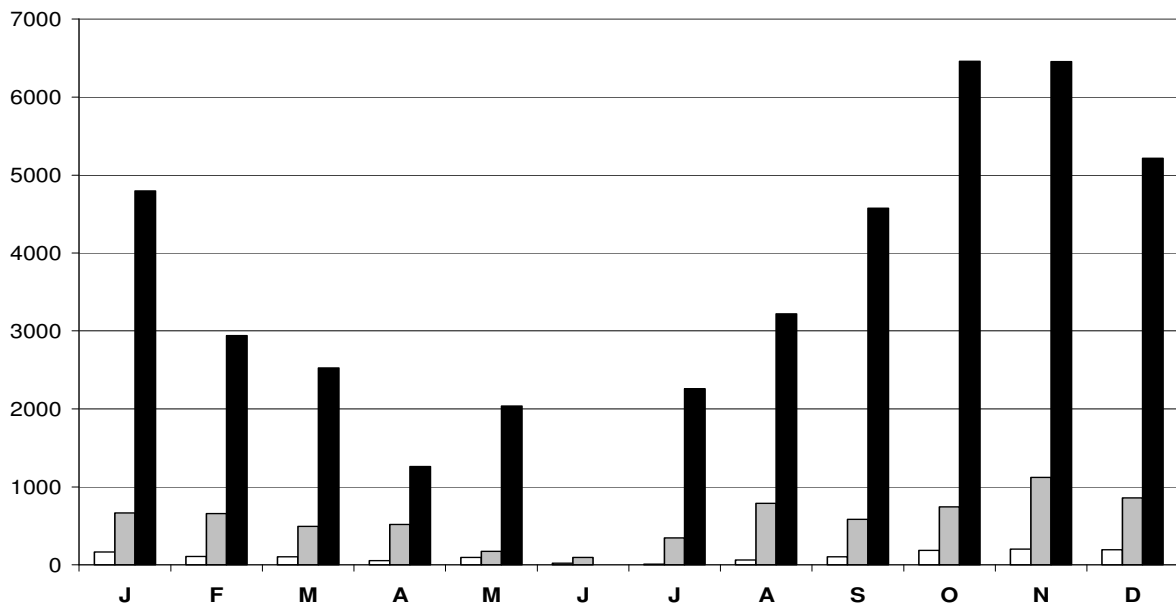

Fig. 1. De gemiddelde aantallen Grauwe ganzen op Texel per maand, uitgesplitst naar 3 perioden, op basis van de in deze maanden uitgevoerde wadvogel- en ganzentellingen. Met de witte balken zijn de gemiddelde waarden voor de jaren 1980-1990 weergegeven, met de grijze de gemiddelden tussen 1991-2000 en met de zwarte de gemiddelden tussen 2001 en 2007. In deze laatste periode is tot dusver geen telling in juni uitgevoerd.

aantallen plaats, wat duidt op wegtrek van een deel van de vogels naar zuidelijker gebieden. Er is geen sprake van een doortrekkiepiek in het voorjaar. In maart-april trekken de meeste broedvogels zich terug in gebieden buiten het gezichtsveld van de medewerkers van de wadvogel- en ganzentellingen. De in deze maanden aanwezige aantallen zijn dan ook groter dan die welke zijn weergegeven in Figuur 1. In mei zien we weer een toename van de aantallen. Deze wordt vooral veroorzaakt doordat tegen deze tijd de volwassen ganzen met hun jongen tevoorschijn komen uit de broedgebieden.

Veel Grauwe Ganzen die niet aan het broedproces deelnemen of waarvan het broedsel is mislukt trekken in mei richting Oostvaardersplassen of naar andere gebieden, zoals Kamperhoek (zie www.trektellen.nl), om daar te ruien. Het hoogtepunt van deze ruitrek wordt bereikt in de tweede helft van mei en de hoogste aantallen zijn tussen 25 mei en 25 juni op de ruiplaatsen aanwezig. Maximaal zijn in de Oostvaardersplassen 62.000 Grauwe Ganzen geteld (Dubbeldam & Zijlstra in Bijlsma *et al.* 2001). Of ook Texelse vogels wegtrekken naar deze ruiplaatsen is

niet bekend. Wel blijkt uit Figuur 1 dat de aantallen tussen 1990 en 2000 in juni iets lager liggen dan in mei maar het is onduidelijk of dit een gevolg is van wegtrek. In de jaren 2001-2007 zijn geen tellingen in juni uitgevoerd.

Het aantal Grauwe Ganzen dat in de wintermaanden op Texel aanwezig is, lijkt niet duidelijk te worden beïnvloed door winterkoude, hoewel er in januari 1995 slechts 133 en in 1997 266 Grauwe Ganzen op Texel werden geteld. Dit is enkele honderden exemplaren minder dan in de zachtere winters in de jaren ervoor en erna en tegelijk ook meer dan een halvering van de toen aanwezige aantallen. In de ook vrij strenge winter van 2003 werden echter niet duidelijk minder ganzen op Texel geteld. Veel kunnen we er, bij gebrek aan strenge winters in de laatste jaren, dus nog niet over zeggen. Waarschijnlijk is voor de Grauwe Gans de winterkou geen echte reden om weg te trekken, maar een dik pak sneeuw wel.

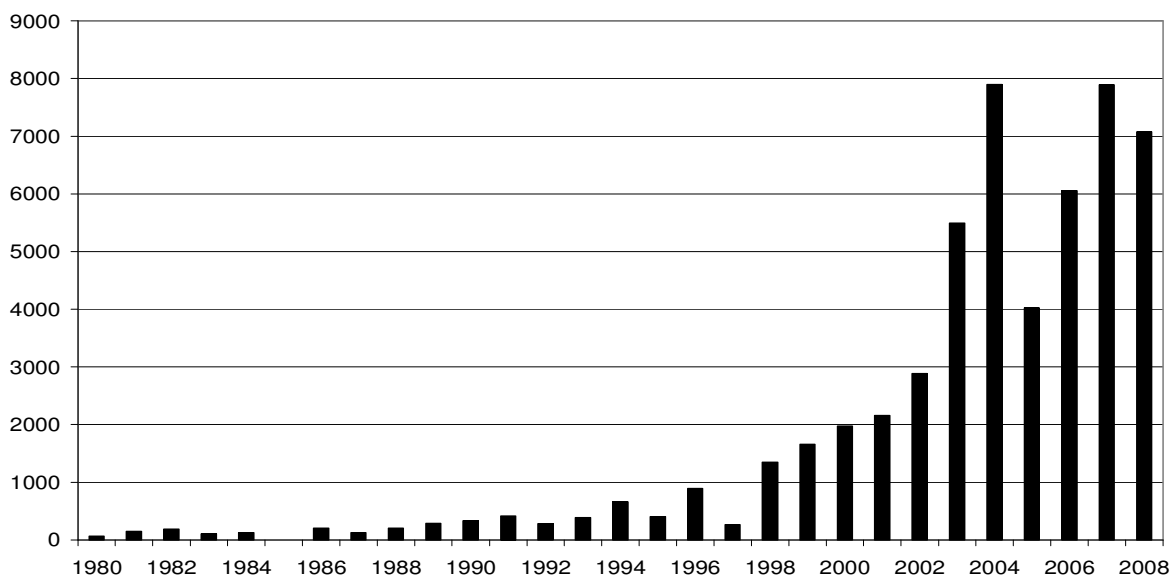

Fig. 2. Aantallen Grauwe Ganzen op Texel in januari op basis van de in deze maand uitgevoerde wadvogel- en ganzentellingen tussen 1980-2007.

Trends

Figuur 2 laat zien dat de aantallen van de in januari op Texel aanwezige Grauwe Ganzen exponentieel zijn gestegen. Deze figuur is op verschillende manieren te lezen. Wanneer de (hoge) aantallen van 2003 en 2004 buiten beschouwing worden gelaten laten de aantallen een voortdurende scherpe stijging zien,

vooral nog zonder dat er sprake is van een duidelijk plafond. Betrekken we de aantallen van 2003 en 2004 echter wel in de beschouwing dan lijkt er sprake te zijn van een afvlakking van de toename, waarbij de aantallen zich lijken te stabiliseren op zo'n 7000-8000 vogels. Ook de in januari 2008 getelde aantallen (die ook zijn weergegeven in de figuur) passen in dit beeld. Figuur 3 laat zien dat van een dergelijke afvlakking nog geen sprake is wanneer het gaat om de aantallen in de herfst. De aantallen in september en vooral in november nemen nog steeds scherp toe, waarbij de aantallen in september op een duidelijk lager niveau liggen dan in november. Op basis van deze figuur is een verdere toename in deze maanden te verwachten.

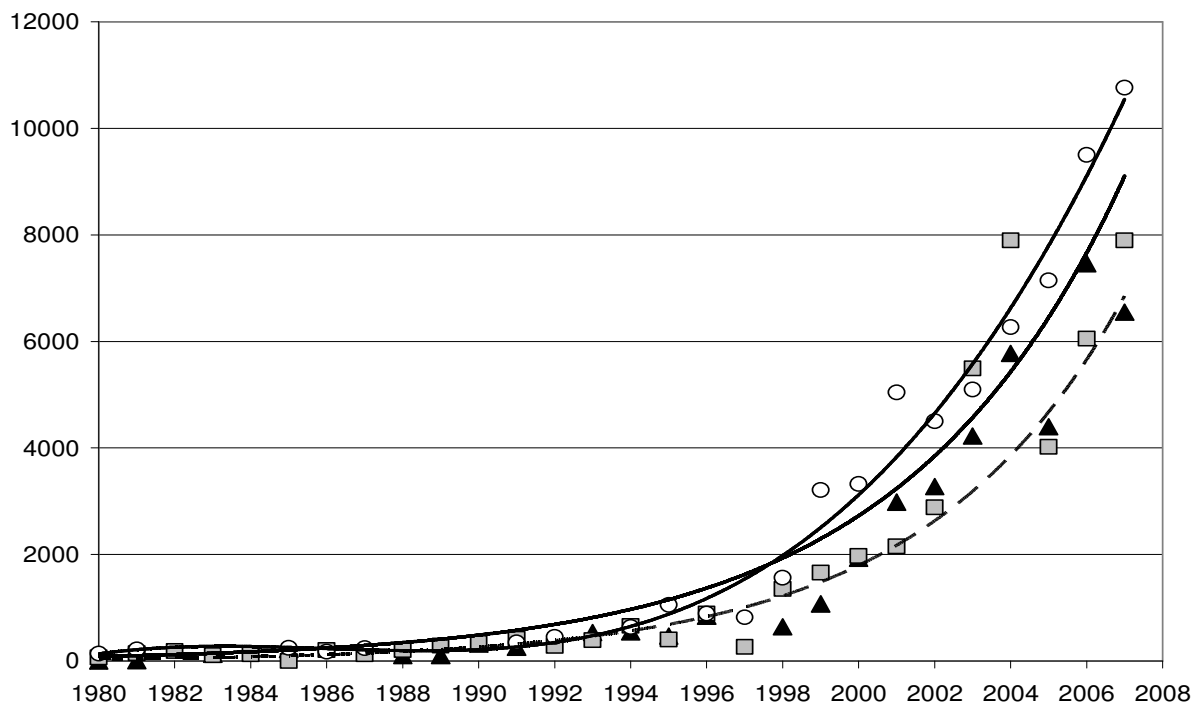

Fig. 3. Aantallen Grauwe Ganzen op Texel in september (driehoekjes, onderste trendlijn), november (open rondjes, bovenste trendlijn) en januari (vierkantjes, middelste trendlijn), op basis van de tussen 1980 en 2007 uitgevoerde wadvogel- en ganzentellingen.

In vergelijking met de rest van Nederland valt op dat de aantalstoename op Texel laat op gang komt. Op Texel zien we dat de aantallen nauwelijks toenemen tot en met halverwege de jaren '90. Daarna nemen de aantallen vrij explosief toe. Deze ontwikkeling is ook elders in west Nederland geconstateerd. Buiten west Nederland zien we aantallen al vanaf midden jaren '70 geleidelijk toenemen, waarna de toename vanaf het midden van

de jaren '90 wat sterker is (van Roomen *et al.* 2006). Kennelijk zijn de beste gebieden in Nederland het eerst opgevuld waarna de meer aan de rand van het verspreidingsgebied gelegen gebieden, waaronder Texel, later werden bevolkt.

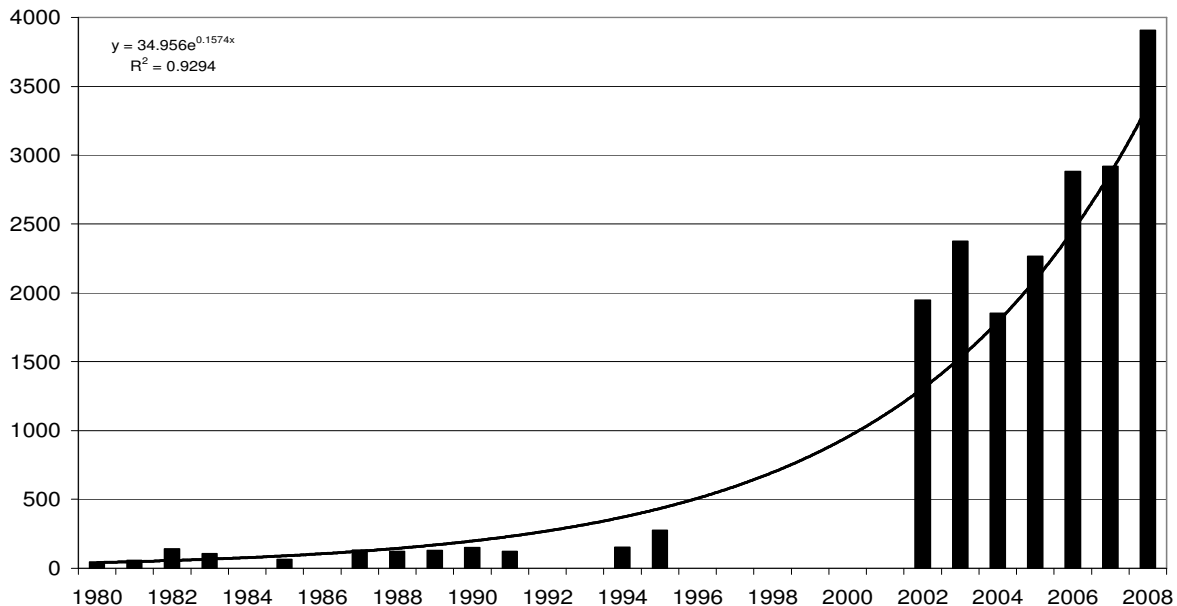

Fig. 4. Aantallen Grauwe Ganzen op Texel in mei op basis van de tussen 1980 en 2008 in deze maand uitgevoerde wadvogel- en ganzentellingen.

Ook de aantallen in mei (Figuur 4) vertonen een sterke toename. hoewel er in de jaren 2003 t/m 2007 sprake lijkt te zijn van een zekere stagnering van de groei laten de resultaten van de telling van 10 mei 2008 zien dat hiervan vooralsnog niet echt sprake is. Helaas is het niet goed mogelijk om de aantallen in mei te koppelen aan het aantal broedparen van de Grauwe Gans in een bepaald jaar op Texel. De aantallen die tijdens een wadvogel- of ganzentelling worden geteld betreffen namelijk alleen vogels die in het open veld aanwezig zijn. Veel gebieden met hoge concentraties broedende vogels kunnen niet worden bezocht. In mei zijn voor medewerkers aan de ganzentellingen alleen de niet-broedende vogels op het grasland zichtbaar, plus de Grauwe Ganzen op het binnenwater en de paren die met hun jongen inmiddels uit de broedgebieden zijn weggetrokken. Hoeveel vogels er nog op en rond de broedplaatsen aanwezig zijn is in deze tijd niet goed te bepalen. Het aantal voor tellers zichtbare vogels wordt bovendien in sterke mate bepaald door het aantal jonge vogels dat bij de ouders aanwezig is en dit

aantal wordt weer bepaald door het broedsucces van dat jaar. Dit aantal kan van jaar op jaar verschillen. Op basis van de wadvogel- en gansentellingen kunnen dan ook geen uitspraken worden gedaan over het aantal broedparen van de Grauwe Gans op Texel.

Literatuur

- Bakken, V., Runde, O. & Tjörve, E. (2003) Norsk Ringmerkingsatlas, Volum 1, Lommer-Alkefugler. *Ringmerkningssentralen, Stavanger Museum*, 431 p.
- Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. (2001) Avifauna van Nederland, deel 2. Algemene en schaarse vogels van Nederland. *GMB Uitgeverij / KNNV uitgeverij, Haarlem / Utrecht*, 496 p.
- Delany, S. & Scott, D. (2006) Waterbird Population Estimates - Fourth Edition. *Wetlands International, Wageningen*.
- Dijkse, A.J. (1996) Vogels op het Gouwe Boltje. Een volledig overzicht van de Avifauna van Texel. *Langeveld & De Rooy, Den Burg*: 533 p.
- Kampp, K. & Preuss, N.-O. (2005) The Greylag Geese of Utterslev Mose - A long-term population study of wild geese in an urban setting. *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift*, **99**(1), 1-78.
- van Dijk, A.J., L. Dijkse, F. Hustings, K. Koffijberg, J. Schoppers, W. Teunissen, van Turnhout, C., van der Weide, M.J.T., Zoetebier, D. & Plate, C. (2004) Broedvogels in Nederland 2003. *SOVON monitoringrapport 2005/01, Beek-Ubbergen*, 169 p.
- van Roomen, M., van Winden, E., Koffijberg, K., Ens, B., Hustings, F., Kleefstra, R., Schoppers, J., van Turnhout, C., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep & Soldaat, L. (2006) Watervogels in Nederland in 2004/2005. *RIZA-rapport BM06.14, SOVON-monitoringrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen*, 191 p.
- Stork, V.E. (red.). (2008) Ornithologisch jaarverslag Texel 2007. *Vogelwerkgroep Texel, De Cocksdorp*, 74 p.
- Voslamber, B., van Winden, E. & Koffijberg, K. (2004) Atlas van ganzen, zwanen en Smienten in Nederland. *SOVON onderzoeksrapport 2004/08. SOVON-Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen*, 104 p.

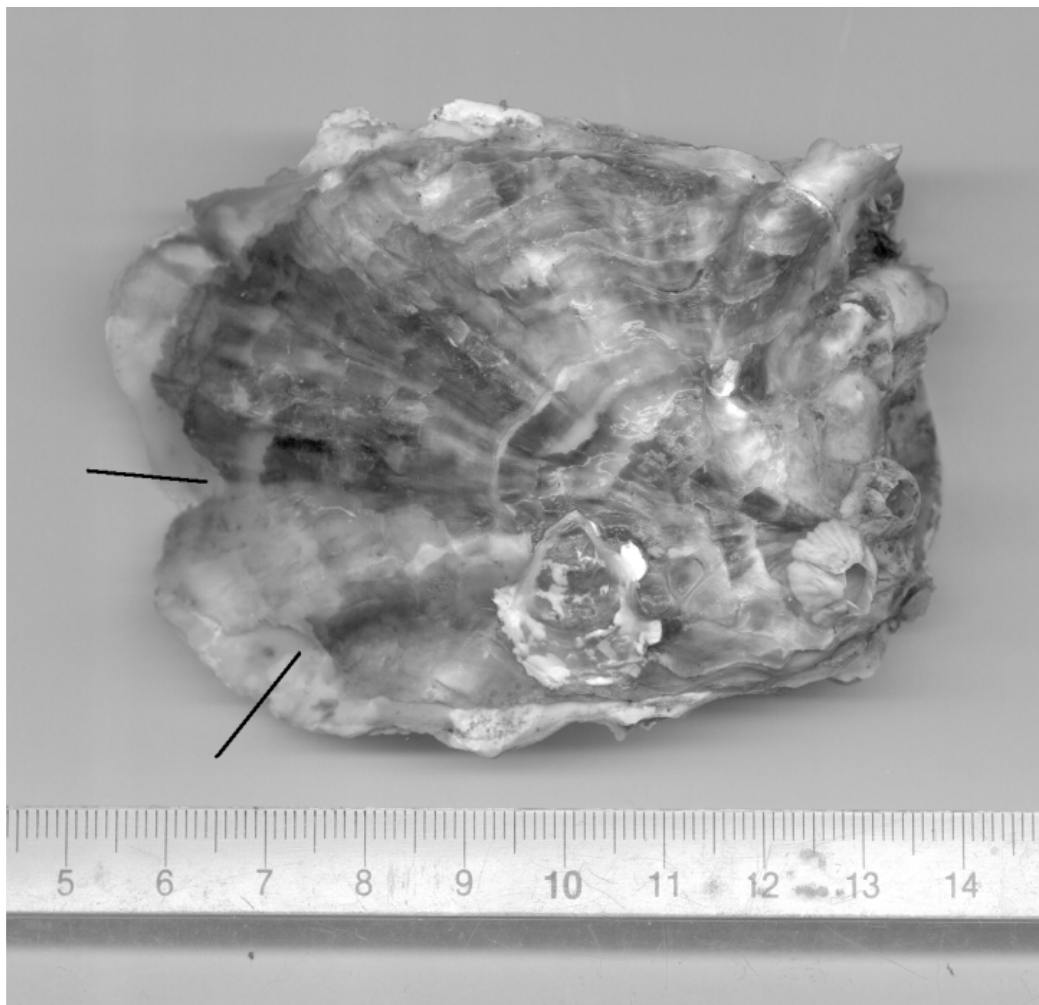
Cor Smit

Laurens van Kooten

Scholekster deelt Japanse oester met maatje

Scholeksters ontdekten eind 2007 opeens dat de Japanse oesters die langs de Prins Hendrik polder op het wad groeien eetbaar waren. Eind December 2007 gingen ook de Zilvermeeuwen daar over op het eten van Japanse oesters (Cadée, 2008a,b). Sindsdien zijn de Zilvermeeuwen er eigenlijk niet meer mee gestopt. Op het fietspad buiten langs de PH dijk ligt het vol met kapot gegooide oesters, al eten ze nu in juni 2008 vooral weer strandkrabben waarvan ze de restanten ook op de dijk laten liggen. Scholeksters zag ik de laatste maanden nog maar sporadisch oesters eten, maar ze zijn het nog niet verleerd zoals onlangs bleek.

Door scholeksters gegeten oester, streepjes geven randbeschadiging aan.

Op het fietspad was op 19 juni een scholekster druk bezig een oester te eten. Twee Zilvermeeuwen keken hongerig toe; ook was er nog een tweede Scholekster op het toneel. Af en toe deed de oesteretende Scholekster een felle uitval naar de Zilvermeeuw die het dichtste bij stond, steeds met goed resultaat. Kennelijk hadden de meeuwen ontzag voor de grote snavel. De andere Scholekster werd echter niet verjaagd, die mocht zelfs af en toe ook wat van de oester eten! Het moet wel haast een paartje geweest zijn dat op deze wijze samenwerkend om beurten kon eten en de Zilvermeeuwen op enige afstand hield. Dit zou een Scholekster alleen meer moeite hebben gekost. Als hij één Zilvermeeuw verjaagd zou hebben zou de ander gauw zijn kans waarnemen en de oester afpakken. Samen waren de Scholeksters sterker. De schelp van de gegeten Japanse oester toonde slechts enige beschadiging langs de rand (zie foto). Scholeksters eten kennelijk alleen oesters die al een beetje openstaan en waar ze hun snavel relatief eenvoudig tussen de kleppen kunnen wringen. Van door Zilvermeeuwen gegeten oesters is meestal één soms beide kleppen gebroken doordat ze de oester op de dijk kapot laten vallen.

Gerhard C. Cadée

Cadée, G.C., 2008a. Scholeksters en Japanse oesters. *Natura* 105: 6-7.

Cadée, G.C., 2008b. Zilvermeeuwen gooien met Japanse oesters en stenen. *De Skor* 27: 61-65.

Uitzonderlijk: Scholekster eet kwal

Graag geef ik gehoor aan de oproep van Andri Binsbergen in Skor nr. 3 van 2008 om over bijzonder gedrag van een gewone vogel te schrijven en welke vogel kan dat beter zijn dan de Scholekster in dit jaar dat aan hem gewijd is.

Fietsend langs de waddendijk naar het NIOZ kijk ik vaak wat die paar Scholeksters die daar lopen te juttten, nu precies eten. Het valt me op dat dat menu zeer gevarieerd is als je jarenlang waarnemingen doet. Ik heb ze er in de loop der jaren natuurlijk vaak mossels, kokkels en wormen zien eten, maar ook alikruiken, Japanse oesters en een aangespoelde dode vis.

Nadat ik 14 juli 2008 een scholekster bezig zag nog wat eetbaars uit een vervelling van een strandkrab te halen, zag ik op 17 juli een scholekster druk bezig met eten van een net aangespoelde bloemkoolkwal (= zeepaddestoel, *Rhizostoma pulmo*). De kwal lag vlak naast het water, was kennelijk net aangespoeld (zie foto).

Duidelijk zag ik dat de Scholekster steeds een hapje kwal nam en er soms even mee naar het water liep om het hapje zandvrij te spoelen. Hij at geen kwalvlooien die soms onder kwallen zitten en waarnaar door vogels speciaal op aangespoelde kwallen gezocht

wordt (www.zeeinzicht.nl). Dat heb ik Steenlopers wel eens zien doen. De foto toont de beschadigde bloemkoolkwal, het lijkt alsof de Scholekster het speciaal op de gonaden voorzien had. Die vormen misschien ook het voedselrijkste deel van deze voor 98 % uit water bestaande prooi.

De scholekster is zo'n goed onderzochte vogel dat dit vast wel eens eerder gepubliceerd moet zijn. Jan Hulscher, vanouds mijn vraagbaak op dit gebied, mailde mij 18 juli als enige bron een

vermelding in het artikel “*Uit het leven der Scholeksters*” van J. Daalder Dzn uit 1904 in *De Levende Natuur* (8: 2-4-208). Daalder schrijft hierin over zijn waarnemingen in de voorafgaande winter langs het Noordzeestrand en de Zuiderzeedijken op Texel (de Afsluitdijk was er nog niet en dit deel Waddenzee noemde men toen nog Zuiderzee). Hij schrijft over het voedselgedrag van de Scholekster: “Men vindt ze tegen het najaar bijna nimmer meer in het land, maar steeds in de nabijheid der zee, op het strand, en op de bij eb droogvallende buitengronden. Ze voeden zich dan met allerhande visjes, broedsel, slakjes, garnalen en velerlei andere diertjes. Zeer behendig weten ze schelpen van oesters en andere weekdieren op te nemen en om te keren, waaraan ze de naam Oestervisser te danken hebben.” Even verder schrijft hij dat ze in kleine troepjes langs de zeedijken en aan het strand overwinteren waar ze genoeg voedsel kunnen vinden en “Bij gebrek aan beter, stellen ze zich tevreden met het weke vlees van kwallen.”

Om meer dan een reden zijn Daalders waarnemingen interessant. Het lijkt alsof de Scholekster hier ruim 100 jaar geleden toch een wat ander voedselpakket had dan nu. Daalder noemt niet de ons zo bekende mossels, kokkels en nonnetjes als hoofdmenu, maar een breder scala aan kleinere organismen, die ze zelfs op de manier van Steenlopers onder lege schelpen opzoeken. Dat Scholeksters ook toen schelpdieren als mossels aten was niet onbekend. Dewar (1908) begint zijn artikel over Scholeksters en mossels in *The Zoologists* (12: 201-212) al met de zin “To say that the oystercatcher eats mussels is to assert a commonplace” (zeggen dat Scholeksters mossels eten is een gemeenplaats). Dewar was een der eersten die onderzocht hoe ze mossels openen. Zouden er 100 jaar geleden ook weinig mossels geweest zijn rond Texel? Net als Daalder lijkt het ook mij aannemelijk dat een Scholekster zich ‘bij gebrek aan beter’ met een kwal tevreden stelt. Op zich misschien een bewijs dat het ze op dit moment in Nederland niet zo goed gaat, vandaar die extra aandacht in ‘Het jaar van de Scholekster’.

Met dank aan Jan Hulscher voor zijn informatie, die ik zelf nooit gevonden zou hebben.

Gerhard C. Cadée (cadee@nioz.nl)

Blauwe Kiekendief en Vink

Op 17 juli liep ik rond het middaguur even naar buiten. Het was een mooie zonnige dag. Ik hoorde daar meteen een luid getjilp. Eerst dacht ik dat het paartje Huismussen of liever de Huismusman, weer teruggekomen was. Een dikke week eerder waren die namelijk verdwenen rond ons huis. Eerst alleen het vrouwtje, enkele dagen later de eenzame man ook.

Maar meteen realiseerde ik me dat het toch een andere 'tsjilp' was: minder 'vet' en luid, maar wat droger en 'vragend'. Dat moest wel een vink zijn.

Het geluid kwam uit de kruin van een Veldiep die langs het paadje naar onze bloementuin staat. Het is geen hoge boom, alle andere bomen er omheen, Zwarte Elzen, Esdoorns en een Tamme Kastanje zijn hoger. Het geluid kwam uit het groen een paar meter boven mijn hoofd. Hoewel ik onder de boom stond, ging het getjilp door. Toch duurde het even voordat in de veroorzaker in de gaten kreeg. Maar daar zat hij dan, een jonge nog niet lang daarvoor uitgevlogen, Vink. Luid liet hij zijn aanwezigheid aan zijn ouder horen: honger, honger.

Ik terug het huis in om mijn fototoestel te halen. Misschien bleef hij wat langer zitten. En dat bleek geen probleem, dus binnen een minuut stond ik weer onder de tjilper.

Snel telelens gericht, hij had even moeite met automatisch scherpstellen door alle blaadjes en takjes eromheen. Op dat moment hoorde ik een krachtig geruis en gekraak van takken en twijgen vlak boven me. Roofvogel, Sperwer dacht ik meteen en stom genoeg keek ik op en niet meer door de lens. Had ik dat niet gedaan dan had ik wellicht een unieke bijna beeldvullende foto van jonge vink in Sperwerklauw gehad. Doordat ik op keek zag ik de roofvogel wel wat vodderig uit de dichte takken tevoorschijn komen en wegvliegen. Inderdaad met de jonge Vink in zijn klauw. Maar het was helemaal geen Sperwer, maar een man Blauwe Kiekendief!

Ik was eerst eigenlijk een beetje ontdaan of boos. Al jaren broedt een paartje Vinken rond huis, maar ik zag nooit uitgevlogen jongen. Hebben we eindelijk eens een uitgevlogen Vink in de tuin, en dan wordt hij 'opgehaald'! Gelukkig hoorde ik een aantal dagen later nog een jonge bedelende Vink. Maar het

geluidsniveau van dit diertje was heel wat lager. Mogelijk was de zeer luide tjilper het laatste en kleinste jong en daarmee ook het meest hongerige jong uit het nest. Daardoor moest hij wel luid om voedsel bedelen, maar daarmee behoorde hij ook meteen tot de groep der 'kansarmen'.

Nu over de kiekendief die in een besloten tuin, omgeven door hoge bomen, op tien meter van het huis en twee meter boven een mens, een jonge vogel uit de takken grist. Het lijkt bijzonder, maar het is het niet, hoewel je het niet zo vaak zult zien. Daarbij opgemerkt dat de vogel die mens nooit gezien heeft, die was te verdekt opgesteld; normaal waagt geen enkele roofvogel zich zo dicht bij mensen. Maar al veel vaker hebben we opgemerkt dat juist mannetjes Blauwe Kiekendieven verschillende jachtwijzen hanteren. En er inderdaad een Sperwer- of Havikmethode op na houden. In snelle vaart verrassingsaanvallen uitvoerend onder dekking van houtwallen of slootkanten om zangvogeltjes te verschalken. En ook, zoals een Havik direct reageert op het geluid van bedelende jonge Eksters en kraaien (of Torenvalken en uilen) de man Blauwe Kiekendief dat doet op het geluid van jonge zangvogels. Jaren geleden zag ik hoe een man Blauwe Kiek achter ons huis onder de elzenbomen door het bosje vloog, aangetrokken door bedelende Fitisjes.

Adriaan Dijksen

Grauwe Ganzen en andere vogels....

De Grauwe Gans staat tegenwoordig helaas ook al bij de natuurbeheerders in een slecht daglicht. Mensen die bij SBB en NM om opheldering vroegen over of protesteerden tegen de vangacties, kregen (o.a.) te horen dat gekozen werd voor weidevogels en dat daar de Grauwe Ganzen voor moesten wijken.

Dit wordt geen uitpuittend betoog over waar of niet waar en over zin of onzin. Toch één opmerking: was kiezen voor weidevogels maar zo simpel! Iedereen weet toch dat de weidevogels in ons land hoofdzakelijk een kwijnend bestaan leiden door heel andere oorzaken? Waarbij de enorme veranderingen in ons landschap, mede door de intensieve productiemethoden van de huidige agrarische sector, wel tot de meest belangrijke behoren. Ik ben na juni van dit jaar extra gaan letten op de interactie tussen ganzen en andere vogels en schrijf dat nauwgezet op. Misschien kunnen we daar ooit nog eens conclusies uit trekken. Uit het recente verleden heb ik alleen een paar anekdotische gegevens van Grauwe Ganzen en weide- of wadvogels. Datum en tijd heb ik niet exact opgeschreven, de gebeurtenissen wel.

Gebeurtenis 1. Ontmoeting tussen een paar Grauwe Ganzen en broedende Kievit.

In het Grote Vlak, aan de zuidzijde van het strandslag zag ik op de hoge rug die daar loopt in mei 2007 een paartje Grauwe Ganzen lopen met drie of vier jongen. Dat is niet bijzonder, maar een fel duikende Kievit trok de aandacht. Dan kijk je wat beter: en jawel in de looproute van de ganzenfamilie op een meter of drie zat een Kievit op het nest. Hoe zou dat aflopen? Vier mooie, prachtig gecamoufleerde eitjes ten slotte verpletterend onder lompe ganzenpoten?

Iedere keer als de Kievit rakelings over de kop van de voorop marcherende gans vloog, zakte deze verstoord door zijn poten, het nijldige onding boos nakijkend. Eerst hadden de kamikaze vluchten van de bange Kievit nauwelijks effect. Wel werd de gang wat vertraagd, maar de richting van de familie bleef onveranderd recht op het Kievitnest gericht. Helaas heb ik het aantal duiken en de tijd die dat in beslag nam niet geteld, maar plots was de

Grauwe Gans het zat. Hij draaide zich om en liep statig precies de andere kant op! Uiteraard volgden moeder en de kinderen. Dus: Kieviten kunnen ganzen verjagen.

Gebeurtenis 2. Ontmoeting tussen een paartje Grauwe Ganzen en broedende Kluut. In de Mokbaai, ongeveer ter hoogte van de SBB-uitkijkpost zaten op 6 juni j.l. op de kwelder enkele Kluten op het nest. Ook hier wandelde een paartje Grauwe Ganzen met jongen, langs een randje van een modderpriel, recht op een broedende vogel af. Man Kluut had zich tussen het nest en de ganzen geposteerd en alarmeerde voortdurend. Af en toe vloog hij dreigend op de voorste gans af om daarna weer te gaan zitten of geagiteerd lopend te alarmeren. Ook in dit geval veranderde de ganzen na een reeks schijnaanvallen, de vrouwtjes Kluut had inmiddels het nest al lopend verlaten, pardoos van richting. Ook hier leek dat een reactie op het gedrag van de broedvogels en dus lijkt het erop dat ze tenminste in een aantal gevallen zijn opgewassen tegen een ganzenfamilie en hun nest te vrijwaren van schade en vertrapping.

Gebeurtenis 3. Grauwe Gans helpt Kievit.

Dit voorjaar foerageerde een groep Grauwe Ganzen met jongen gedurende april en mei (in juni werden ze geëlimineerd) gezamenlijk met ruim 50 schapen op hetzelfde perceel. In broederlijke harmonie. De schapen zaten tussen de ganzen, de ganzen(families) tussen de schapen. Er was geen voedselconcurrentie, ganzenstront was geen zichtbare beperking voor het grazen. Naast dit perceel broedden op een braakliggend, veel kaler stuk grond flink wat Kieviten die voor een deel met hun jongen naar het nattere en ruigere ganzen-schapen perceel trokken. En zo zag ik op een dag in mei een mooie mix van veel schapen, veel ganzen met jongen en enkele paren Kieviten met jongen.

Toen er een Zwarte Kraai aan kwam vliegen waren de Kieviten natuurlijk alert. Ze begonnen meteen op hem te stoten. De kraai echter trok zich er weinig van aan en vloog door. Hij landde naast de duinrel, niet ver van enkele Kievitpullen. Zijn gedrag: gewoon even bukken als er een Kievit komt overzeilen en je gang gaan. Ik kreeg overigens niet het idee dat het de kraai direct om een

kievitpul te doen was. Tot mijn verbazing zag ik hoe de gent van een nabij foeragerende Grauwe Ganzenfamilie in lichte draf met

Foto Nol Binsbergen

gestrekte nek op de kraai toe rende. Daar schrok de zwartjas (uiteraard) wel van, hij vloog een vijftigtal meters verder en bleef uit de buurt van de ganzen en de jonge Kieviten!

Nu zullen ganzen alleen weidevogelpullen 'beschermen' als hun eigen jongen daar ook vlakbij bivakkeren en ik weet niet of het gewoon is dat ganzen kraaien wegjagen. Niettemin blijkt dat weidevogels soms ook 'voordeel' van Grauwe Ganzen kunnen hebben.

Adriaan Dijkse

VERS VAN DE PERS

Vogelbalans en Grutto's

Op de site van Sovon (www.sovon.nl) nemen we kennis van de Vogelbalans die onlangs weer is gemaakt. Daarvan vinden we in Van Nature, jaargang 18 nr. 9 een samenvatting onder de kop "Uitbreiding natuurgebieden wezenlijk voor behoud vogels". Het blijkt vooral slecht te gaan met de heidevogels en duin- en kustvogels. Vooral in het zuidoosten van het land, waar verzuring en vermesting het sterkst zijn, gaat het slecht. Langs de kust zitten de schelpdieretende vogels zwaar in de min als gevolg van de schelpdiervisserij (nota bene in een natuurgebied!).

Ook slecht gaat het met de weidevogels. Jammer genoeg is de vorming van grote natuurgebieden in Nederland bijna tot stilstand gekomen. Als het niet sneller gaat dan nu, is de Ecologische Hoofdstructuur (regeringsbeleid om natuurlijke waarden en diversiteit in ons land veilig te stellen) pas in 2050 gereed terwijl de afspraak is dat e.e.a. in 2018 verwezenlijkt zou moeten zijn.

Wil de regering het nog halen, dan moeten in de komende 10 jaren nog zo'n 60.000 ha landbouwgrond worden aangekocht en omgezet in natuur en moeten er afspraken gemaakt worden voor particulier natuurbeheer op nog eens 42.000 hectare. En dat terwijl er bijvoorbeeld in 2005 maar 795 ha werd aangekocht waar het gemiddeld 4200 ha per jaar zou moeten zijn (bron: Van Nature, jaargang 18 nr. 2).

Al de maatregelen die tot nu toe genomen zijn blijken zelfs de achteruitgang van de weidevogels niet te kunnen stoppen (van herstel is dus al helemaal geen sprake). Onderzoek wijst bovendien uit dat de aantallen weidevogels in landbouwgebieden met agrarisch natuurbeheer even snel afnemen als in de landbouwgebieden zonder enige vorm van beheer (sinds 1995 met een derde tot een kwart). Dus niet alleen moeten snel grote aaneengesloten natuurgebieden worden gerealiseerd die voldoende afwisseling bieden om leefgebieden voor verschillende broedvogels te garanderen, maar ook moet, nog steeds volgens Sovon, het agrarisch natuurbeheer veranderen. De voorwaarden moeten veel zwaarder worden, het moet worden geconcentreerd in de kerngebieden die er nog zijn en daar moeten niet de landbouwopbrengsten, maar de

aantallen weidevogels sturend zijn. Een opvatting overigens die Vogelbescherming deelt.

Ik denk dat je wel een erge optimist moet zijn om te geloven dat dit allemaal snel verwezenlijkt gaat worden en dat het er heel somber gaat uitzien voor de weidevogels in Nederland.

Dat idee wordt gevoed door de constatering dat ook de overlevingskans van adulte Grutto's sterk is afgenomen. In Ardea, jaargang 96 (2008) wordt verteld dat de overlevingskans bij deze soort in de periode 1960-2000 is gedaald van 70% tot 40%. Dus niet alleen is het aantal jongen dat in ons land uitvliegt te klein om de populatie in stand te houden, ook de oude vogels leven gemiddeld veel korter. Of het voor vijf jaar afgekondigd jachtverbod op de Grutto in Frankrijk (Vogelnieuws nr. 5, oktober 2008) dit zal veranderen, is maar de vraag.

Overigens gaan de Franse jagers niet minder schieten. Als 'compensatie' mogen ze nu in de natte gebieden, met uitzondering de kustzone, tien dagen eerder op watervogels gaan knallen, vanaf 21 augustus.

Grauwe Ganzen

In Vogels nr. 4 (najaar 2008) en Vogelnieuws nr. 5 (oktober 2008) wordt aandacht besteed aan het ganzenbeheer van afgelopen voorjaar en zomer. Vogelbescherming stelt dat voordien al met het Ministerie van LNV, terreinbeheerders en de agrarische vakorganisatie LTO afspraken gemaakt waren over de bestrijding van schade. Citaat: "Die zou plaats vinden met maatwerk; het doden van vogels kon pas gebeuren nadat andere methoden hadden gefaald. Daarbij is uitdrukkelijk vastgesteld dat dit niet mag leiden tot populatiebeheer. De ganzenslachting op Texel druist tegen deze afspraken in."

In Vogelnieuws wordt uitgelegd dat er wel degelijk onderzoek is naar effecten van een grote populatie broedende ganzen op andere vogels. Er is plaatselijk ongetwijfeld invloed op bepaalde vogelsoorten (een groep Grauwe Ganzen die door een kolonie Zwarte Sterns walst). Of dat effect heeft op de totale populatie van de soort (dat is ook het criterium bij menselijke activiteiten in Natura-2000 gebieden) is onzeker en niet bewezen. Het onderzoek is echter nog niet afgerond en ook nog lang niet volledig.

Vogelbescherming stelt, en dat was ook een uitgangspunt van

onze Vogelwerkgroep, dat ganzen niet de oorzaak zijn van de weidevogelproblematiek maar hoogstens een effect bovenop de achteruitgang zouden kunnen veroorzaken. De werkelijke oorzaken van de verdwijnende weidevogels en de groeiende populaties grasetende vogels ligt in de inrichting en het beheer van de landbouwgebieden.

Inmiddels heeft, volgens Vogelnieuws, Natuurmonumenten na vele klachten, een schrobbering van Sovon en de acties van de Faunabescherming, toegegeven dat er geen wetenschappelijke bewijzen zijn dat de Grauwe Gans weidevogelpopulaties bedreigd.

Kraaien en Eksters

Op 6 februari 1982, ruim 25 jaar geleden dus, organiseerde de Stichting Kritisch Faunabeheer (nu de Faunabescherming) in Arnhem een symposium. Het thema was: "Het effect van populatiebeheer op kraaiachtigen en hun invloed als predator op het ecosysteem". Er waren sprekers uit alle geledingen van de ornithologie en veldornithologie: het RIN, de Boeren jagersvereniging, de dienst Faunabeheer en Kritisch Faunabeheer zelf. Ik mocht daar als amateur ornitholoog ook een praatje houden. Mijn verhaal kwam er op neer dat uit inventarisaties blijkt dat de aantallen 'kraaiachtigen' geen invloed hebben op de aantallen broedvogels van andere soorten. En dus dat het schieten van honderdduizenden kraaiachtigen uit dat oogpunt zinloos is.

Met een symposium verander je het beleid natuurlijk niet, en dus is er in feite niet veel veranderd: nog steeds leeft bij velen de mening dat er "teveel kraaien en eksters zijn", dat ze schadelijk zijn voor andere vogels en dat daar dus (?) iets aan moet gebeuren. Even terzijde: Hoewel het uiteraard over heel andere vogels gaat, is de discussie m.b.t. de ganzen in feite precies dezelfde.

Aan de invloed van de Ekster op zangvogelpopulaties is weer eens onderzoek gedaan lezen we in Vogelnieuws (nr. 5, oktober 2008). Dit maal in Frankrijk in een buitenwijk van Parijs, waar de Ekster sterk in aantal was toegenomen. Men heeft daar zoveel mogelijk weggevangen (40%). En toen onderzocht hoeveel jonge zangvogels er in datzelfde gebied uitgevlogen. Dat deed men ook in een gebied waar geen Eksters waren bestreden. De

uitkomst was dat er geen verschil was. Met andere woorden, het aantal Eksters heeft geen invloed op het uiteindelijk broedresultaat van zangvogels.

Opvallende tellingen

Er wordt veel over wilde vogels in Nederland geschreven en er is dus ook veel te lezen. Af en toe kom je opmerkelijke zaken tegen. Zo zag ik in de Nederlandse Jager van januari 2008 een paar tellingen van Texel in het Hoofdstukje "Wintertelling Knobbelzwanen en Meerkoeten", samengesteld door de Afdeling Faunazaken van de KNJV (Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging). Er worden geen precieze aantallen gegeven, maar er wordt gewerkt met symbolen. Ronde stippen geven een aantalcategorie aan. Texel is als één gemeente gemakkelijk te herkennen.

Het aantal Knobbelzwanen op ons eiland in januari 2007 lag volgens de KNJV-opgave tussen de 50 en 250 (er wordt een nogal ruime indeling aangehouden die bij niet heel talrijke vogels erg onnauwkeurig werkt). Aan Meerkoeten worden "meer dan 1000" opgegeven.

Dit zijn opmerkelijke aantallen! Onze tellingen (van de VWG- Texel dus) komen voor de Knobbelzwaan nooit boven de 50. Het aantal bedroeg in januari 2007 maximaal 31.

Bij de Meerkoet kwam voor Texel het hoogste dagtotaal 'vroeger', d.w.z. voor 1996 wel eens boven de 1000 uit. Sindsdien schommelt dat tussen de 500 en 600 dieren, terwijl de januaritellingen doorgaans niet meer dan 300-400 exemplaren opleveren.

Merkwaardige verschillen dus. De KNJV komt zo'n 60% hoger uit. Ik ga er vanuit dat de cijfers van de Vogelwerkgroep kloppen, ook omdat ze systematisch verzameld worden door enige tientallen ervaren waarnemers die tegelijkertijd in het veld actief zijn.

Is het logisch en erg dat de KNJV hoger uitkomt? Zowel Knobbelzwaan als Meerkoet zijn elders in ons land 'plaagsoorten', die worden bestreden door afschot! Je kan denken dat de jagers belang hebben bij hoge aantallen: dan is er veel te schieten. Dan is het dus logisch.

Knobbelzwaan, schaarse broedvogel en wintergast. Foto Andri Binsbergen

En ja, het is ook erg. In hetzelfde tijdschrift, maar dan in het decembernummer van 2007 wordt in een stukje: 'Leerstoel Faunabeheer maakt kennis met de KNJV' het volgende geschreven: "De promovendi waren zeer geïnteresseerd in de belangrijke rol van de wildbeheereenheden, omdat zij voor hun onderzoeken gebruik maken van de faunatellingen." En: "Siebren [AD: dat is de bioloog van de KNJV] gaf aan dat de telgegevens van jagers niet alleen dienen voor het cijfermatig onderbouwen van faunabeleid, maar ook voor de wetenschap."

Over de tellingen onder auspiciën van SOVON door duizenden veelal niet-jagers wordt in het stukje niet gerept. Dat 'het beleid' geen weet heeft van de SOVON-tellingen of ze eenvoudig negeert, werd ons deze zomer duidelijk. En wel bij de rechtzitting over de ontheffing voor het doden van ganzen. De provincie wist met veel te hoge aantallen, en allerlei andere onwetenschappelijke oorzaak-en-gevolg-argumenten de rechter 'om' te krijgen en alsnog de ontheffing wettig te krijgen. En door wie wordt de provincie geïnformeerd (en wil de provincie geïnformeerd worden) bij dergelijke zaken? Natuurlijk, door het Faunafonds dat zijn gegevens ontleend aan de wildtellingen van de Wildbeheereenheden.....

Adriaan Dijksen

Waarnemingen juli, augustus, september 2008

De eerste **Grauwe Pijlstormvogel** vloog op 20-8 langs het eiland waarna er nog 4 volgden. Op 29-8 vloog een **Noordse Pijlstormvogel** langs het Westerslag. Vanaf 18-8 vlogen 17 **Grote Jagers** langs en vanaf 14-8 79 **Kleine Jagers**.

Op 24-8 bevond een **Koereiger** zich korte tijd bij Heidehof langs de Rommelpot. **Kleine Zilverreigers** namen in aantal toe in deze periode, tot 15-20 ex in september. De grootste concentraties bevonden zich in de Mokbaai/Petten, de Sluffer en op de Schorren. Op 3-9 bevonden zich 2 **Grote Zilverreigers** in de Petten. Op 21 en 22-9 zaten er 3 in de Mokbaai, die soms ook in de Horsmeertjes te vinden waren. 1 exemplaar bleef hangen t/m 27-9. Een **Purperreiger** vloog op 29 juli over de Mokbaai. Op 30-7 vloog 1 **Zwarte Ooievaar** over de vuurtoren en een dag later vloog er 1 (mogelijk dezelfde?) over het Pompevlak.

13-9 zal in heel Nederland de boeken ingaan als een bijzondere roofvogeldag. Achter een uitgebreid regenfront kwamen ongekende aantallen rovers over, ook Texel kreeg zijn deel. Op deze dag werden mogelijk 38 **Wespendieven** geteld, minimaal 9 **Visarenden** en tientallen **Bruine Kiekendieven** en **Buizerden**. Het totale aantal **Visarenden** voor de hele periode bedroeg zeker 17 exemplaren. Op 30-9 werd de eerste **Ruigpootbuizerd** van het seizoen gezien in de Geul. Op 27-9 vloog een juveniele **Roodpootvalk** >zw over de Tuintjes. Al op 25-7 zat de eerste **Slechtvalk** in Den Burg en het eerste **Smelleken** werd op 15-8 gemeld bij Klein Zeeburg.

Bijzonder was de vondst van een levende, verzwakte juveniele **Kwartelkoning** in een tuin in Den Burg op 15-9. De vogel kon een weekje in leven worden gehouden, maar overleed uiteindelijk toch in de nacht van 21-9

Op 27-9 vloog een **Morinelplevier** met een groep Goudplevieren over Klein Zeeburg. Na waarnemingen in mei werd ook in het najaar een **Breedbekstrandloper** gevonden. Op 26 en 27-9 bevond zich er 1 in het Wagejot. Op 2-8 zat een **Gestreepte**

Strandloper bij Zeeburg. De 2e **Blonde Ruiter** (of was het dezelfde?) van het jaar zat op 4-8 kortstondig in Ottersaat. Een juveniele **Grauwe Franjepoot** bevond zich van 27-8 t/m 29-8 in Waalenburg en op 13-9 zat er een bij de Robbenjager.

In juli en augustus werden slechts 3 waarnemingen van **Zwartkopmeeuw** bekend. Bijzonder voor de tijd van het jaar was de waarneming van een **Vorkstaartmeeuw** op de Hors. Ook **Dwergmeeuwen** zijn schaars in de zomer, maar op 18 juli zat er een in de Westerkolk. Een **Lachstern** werd op 30-7 gemeld uit de Mokbaai, waar op 17 en 18-8 ook een **Reuzenstern** zat. Een juveniele **Witveugelstern** bevond zich af en toe boven een akker langs de Hemmerkooi, in ieder geval van 13 t/m 16-9. Een bijzondere locatie voor deze schaarse soort.

Een **Nachtzwaluw** werd op 6-9 gevangen in de Korverskooi. Al vanaf 30-6 werden weer **Ijsvogels** waargenomen, met grotere aantallen over het hele eiland in augustus en september. **Draaihalzen** werden na een vangst op 17-8 in de Korverskooi regelmatig waargenomen, met zeker 6 verschillende exemplaren.

Op 10-9 zat een **Roodkeelpieper** bij de Robbenjager en tussen 17 en 19-9 werd een ex 2 keer gemeld bij Zeeburg. Op 12-9 vloog een **Duinpieper** luid roepend en laag over de Tuintjes en op 20-9 volgde een tweede waarneming aldaar. Op 25-9 bevond de eerste **Grote Pieper** van het seizoen zich in het Hoornder-Nieuwland. Een **Rouwkwikstaart** zat op 11-9 bij de Robbenjager. Vanaf 28-8 werden 17 **Grote Gele Kwikstaarten** doorgegeven.

De eerste **Beflijster** van het jaar zat op 25-9 bij de Ruige Hoek. In september werden nog enkele trekkende **Sprinkhaanzangers** gevonden en een juveniele **Waterrietzanger** bevond zich op 18 en 19-8 bij de Robbenjager. Op 28-8 zaten 2 **Sperwergrasmussen** bij de Ruige Hoek, 1 ex zat van 29-8 t/m 1-9 in de Tuintjes en op 10-9 werd een ex gezien bij de Robbenjager. De eerste **Bladkoning** werd op 20-9 gevangen in de Korverskooi en op 23-9 werd een vogel gehoord in De Krim.

De **Buidelmezen** van de Horsmeertjes werden in ieder geval t/m 11-7 gemeld en er zijn jongen waargenomen. Van 17 t/m 21-8 bevonden zich 3 juvenielen bij de Robbenjager en op 15-9 werd 1 exemplaar gemeld uit het oostelijke Horsmeertje. Op 23-9 zat weer 1 exemplaar bij de Robbenjager. Eind september voltrok zich een kleine influx van **Zwarte Mezen**. Een **Taigaboomkruiper** werd op 28-9 kort gezien bij de vijver van Jochems.

Grauwe Klauwieren bleken schaars met op 16-8 1 exemplaar in de Muy en in september een exemplaar in de Bleekersvallei. Na de ontdekking van een juveniele **Roze Spreeuw** in De Cocksdorp werd deze soort de dagen erna op meerdere plekken op de noordkop gezien. Het lijkt aannemelijk dat het om 2-3 exemplaren ging op 27-9. De laatste waarneming was op 28-9.

Een **Europese Kanarie** vloog op 27-9 over het Reddingsboothuis. **Ortolanen** bleken in september op meerdere dagen aanwezig, maar zoals wel vaker lastig aan de grond waar te nemen. De eerste werd op 7-9 gezien bij de Robbenjager. Op 12-9 vlogen minimaal 2 (maar mogelijk zelfs 4) exemplaren over de Tuintjes. Op 14-9 werd er een gezien bij de vijver van Jochems. Op 19-9 zaten er 2 op Klein Zeeburg en aangrenzende akker van Eierland en de dag erna werd 1 exemplaar gezien in de Eendracht. De eerste **Ijsgors** van het seizoen werd op 20-9 gezien in de Tuintjes.

Ook de ringers vingen Zwarte Mezen Foto Vincent Stork

Uiterste inzenddatum van uw kopij voor de eerstvolgende Skor:

1 december 2008

1 februari 2009
1 april 2009
1 juni 2009
1 oktober 2009
1 december 2009

Inhoudsopgave

- Van de redactie	blz. 141
- Van het bestuur	blz. 142
- Agenda	blz. 143
- Verslag ledenbijeenkomst ganzen	blz. 145
- Korverskooi nr.61, CES 2008	blz. 147
- Wadvogel- en gantellingen: de Grauwe Gans	blz. 152
- Scholekster deelt oester met maatje	blz. 160
- Scholekster eet kwal	blz. 162
- Blauwe Kiekendief en Vink	blz. 164
- Grauwe Ganzen en andere vogels	blz. 166
- Vers van de Pers	blz. 169
- Waarnemingen juli, augustus en september 2008	blz. 174

